

myndigheder inntar en rolle som balanserer et aktivt engasjement med følsomhet for foreningenes egenart og indre demokrati.

Referanser

- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon and Shuster.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27(2), 151–208.

Olav Korsnes, Marianne Nordli Hansen og Johs. Hjellbrekke (red.) (2014). *Elite og klasse i et egalitært samfunn*. Universitetsforlaget. 267 s.

Anmeldt af Jakob Skjøtt-Larsen

En interesse for elitebegrebet og for studiet af de øverste lag af samfundet ser ud til at brede sig inden for sociologien. I Danmark er overklassen og eliterne kommet under skærpet tilsyn i udgivelser som *klassekamp fra oven* (Olsen et al. 2014) og *Magteliten – Hvordan 423 danskere styrer landet* (Bernsen, Ellersgaard og Larsen 2015). I England har et omfattende studie af klassesamfundet udført i samarbejde med BBC sat fokus på nye former for klasseskel i Storbritannien, men også på betydningen af en lille elite som ”i kraft af deres økonomiske fordele adskiller sig væsentligt fra de øvrige klasser” (Savage et al. 2013: 27). Den, der lever skjult, lever godt, siges det. Med udgivelsen af antologien *Elite og klasse i et egalitært samfunn*, er der nu leveret et væsentligt bidrag til også at synliggøre de øverste lag i det norske samfund.

Forfatterne har ikke ønsket sig at skrive en bog om klasse- og eliteteorier, hvilket må siges at lykkedes. Fælles for alle bidragene er i hvert fald en stærk empirisk forankring. Den franske sociolog Pierre Bourdieu er en gennemgående figur i alle bidragene, men ellers er den teoretiske diskussion af klasse- og eliteteori begrænset til et par sider i det indledende kapitel, skrevet af Olav Korsnes, samt til kapitel 2. I kapitel 2 kobler Marianne Nordli Hansen, Patrick Lie Andersen, Magne Flemmen og Jørn Ljunggren således de teoretiske perspektiver direkte til udviklingen af det klasseskema, som en række af

de senere bidrag trækker på. Her defineres og afgrænses klasserne vertikalt på baggrund mængden af de ressourcer man har adgang til og horisontalt på baggrund af den specifikke sammensætning af de forskellige typer ressourcer. Således skelnes på baggrund af den samlede kapitalmængde mellem en overklasse, en øvre middelklasse og en nedre middelklasse. Horisontalt skelnes der inden for hver af disse klasser mellem fraktioner, der overvejende har adgang til kulturel kapital (eksempelvis professorer og kulturledere), fraktioner med en sammensat kapitalstruktur (eksempelvis læger og dommere) samt fraktioner der overvejende har adgang til økonomisk kapital (eksempelvis ledere og chefer). Ifølge forfatterne er der anvendt tre kriterier for inddelingen i klasser: yrke, type indtægt og mængden af indtægt. Den kulturelle kapital opgøres altså alene på baggrund af yrkesgrupperne samt hvilken type arbejde og uddannelsesniveau, der normalt vil kræves af bestemte yrkesgrupper. Klassemodellen har en tydelig teoretisk forankring i Bourdieus analyser fra *Distinction* ([1979]1984), og er i øvrigt et godt eksempel på det konstruktionsarbejde, der skal til, hvis man som forsker ønsker at bryde med de klasse- og erhvervsgruppeinddelinger, som normalt stilles til rådighed i de offentlige registre. Man leder dog forgæves efter en mere detaljeret beskrivelse af fremgangsmåden, og det lovede appendiks, som henvises til (s. 30), er ikke medtaget i bogen. Kapitel 2 vil i øvrigt være et godt sted at starte for den knap så Bourdieu-kyndige læser, fordi man her får en indføring i den måde klasser og eliter tænkes og inddeles på i den resterende del af antologiens bidrag.

En række af antologiens indledende bidrag er baseret på analyser af registerdata. Disse data giver en unik adgang til at belyse de faktiske fordelinger af forskellige ressourcer, bevægelsesmønstre ind og ud af elitepositioner og udvikling over tid. Registerne er mere tavse, når det gælder forklaringen af disse mønstre eller spørgsmålet om, hvorvidt sådanne ”eliter på papiret” faktisk ligner hinanden og udvikler mere eller mindre fælles syn på verden? Nogle af disse spørgsmål besvares bedst gennem antologiens sidste kapitler (der netop fokuserer på politiske holdninger, symbolske hierarkier og symbolske grænse- dragninger), men i flere af bidragene gøres der et ganske stort arbejde for at bringe den teoretiske ramme i spil, når mønstrene fra registerdata fortolkes.

Blandt de bidrag der baserer sig på registerdata er kapitel 3, hvor Marianne Nordli Hansen og Thea B. Strømme gennemfører en analyse af rekrutteringsmønstrene til jura (jus) og medicin, der begge er kendt for et højt lønningsniveau og en stor grad af reproduktion og social skævhed i rekrutteringen. Det konkluderes blandt andet, at fagene har beholdt deres høje sociale status,

men at tendensen til selvrekruttering (at børn af læger/jurister også selv ender som læger/jurister) har været svagt faldende over en længere periode. I Kapitel 4 fokuserer Johs. Hjellbrekke og Olav Korsnes på intergenerational mobilitet og cirkulation blandt en bredere vifte af professioner og eliter. Norske elite-medlemmer har over en bred kam en privilegeret mulighed for at give deres elitestatus i arv til deres børn. Nok så interessant identificeres et ”todimensionelt statushierarki”, hvor de teknisk-økonomisk prægede yrkespositioner, som bedriftsledere og ingeniører, appellerer til børn med samme baggrund, men i mindre grad til børn af teologer, jurister og medicinere. De to sidstnævnte har til gengæld en stærk tendens til at reproducere deres forældres professionsvalg. I kapitel 6 sætter Magne Flemmen sig for at undersøge de interne forskelle i Norges økonomiske overklasse. Analysen centrerer sig om en population bestående af entrepernører, rentister, topledere og finanskapitalister, som tilsammen udgør godt 1,2 procent af den norske befolkning. Den interne differentiering i gruppen identificeres gennem multipel korrespondanceanalyse med inddragelse af en række indikatorer på økonomisk, kulturel og social kapital. Der peges på et par ganske interessante potentielle skillelinjer. En af disse skillelinjer vedrører mængden af arvet kapital og uddannelseskapital og indikerer et skel mellem på den ene side overklasseindivider med overklassebaggrund og høj uddannelse og på den anden side overklasseindivider med den modsatte baggrund. Denne modsætning relateres blandt andet til betydningen af uddannelsessystemet for den økonomiske klasses reproduktion og til det samspil, der finder sted mellem økonomisk og kulturel kapital, når også samfundets rigeste må uddanne sig (eller deres børn må) for at bevare og videregive deres sociale position. I kapitel 7 stiller Marianne Nordli Hansen skarpt på formueeliten i Norge. Det vil sige på en økonomisk elite, som er defineret gennem deres ejerskab til økonomisk kapital snarere end gennem deres indkomst. Der identificeres en formueelite, som blandt andet skiller sig ud fra den økonomiske overklasse i almindelighed, ved at de i højere grad har arvet deres kapital. Samtidig, og mere overraskende, peges der på, at betydningen af arv som adgangsbillet til en stor formue ser ud til at have været tiltagende over tid. I kapitel 8 bliver vi i den økonomiske overklasse, men denne gang med fokus på deres geografiske spredning (eller mangel på samme). Mere specifikt fokuserer Patrick Lie Andersen og Jørn Ljunggren i dette kapitel på indtægtselitens bostedssegregering i Oslo i perioden 1980–2005. Formålet er at vende lygten mod elitens ghettoer frem for det vanlige blik på indvandrerghettoer eller socialt udsatte ghettoer. Et af de mest interessante resultater fra

analysen er måske, at de rige i langt højere grad end de fattige ser ud til at isolere sig fra det resterende samfund. Faren ved sådanne ”gyldne ghettoer” er ikke blot at den økonomiske elite gennem sin bosætning opnår privilegeret adgang til de bedste skoler, de smukkeste omgivelser og det bedste kontaktnetværk, men også at den sociale kontakt og forståelse på tværs af samfundsgrupper mindskes. I kapitel 9 spørger Patrick Lie Andersen om de norske toppolitikere udgør en social elite. På baggrund af registerdata fra hele befolkningen født i tidsrummet 1955–1988 tegnes et forholdsvis tydeligt billede af en politisk elite, som klart adskiller sig fra den almene befolkning gennem højere uddannelsesniveau og en mere privilegeret klassebaggrund. Samtidig findes en overrepræsentation af de kulturelle fraktioner af over- og middelklassen. Kulturel kapital ser altså ud til at gøre en forskel.

Metodemæssigt gøres der brug af en bred pallet af særligt kvantitative metoder i antologien. Det gælder alt fra simple krydstabeller over beregning af odds ratio til brugen af uniform differences-modeller. Mest opmærksomhed får dog den multiple korrespondanceanalyse. Således er kapitel 5, skrevet af Johs. Hjellbrekke og Olav Korsnes, helt overvejende viet til en indføring i geometrisk dataanalyse (GDA) og mere specifikt til multipel korrespondanceanalyse. I kapitlet kobles metoden fint til Bourdieus relationelle perspektiv og til en konkret analyse af magtfeltet i Norge. Særligt præsentationen af klassespecifik multipel korrespondanceanalyse bør fremhæves som en særdeles pædagogisk fremstilling af en analysemetode, som ellers kun er meget sparsomt belyst i metodelitteraturen på området.

I antologiens sidste kapitler (10–13) bevæger vi os over i en afdækning af de mere subjektive forskelle i forskellige elitors selvforståelse, holdninger og symbolske grænsedragninger. Det gælder i kapitel 10 hvor Marte Mangset afdækker de norske, franske og britiske topbureaukraters forståelse af elitebegrebet og de hierarkier, de selv indgår i. Her nuanceres forestillingen om, at normænd ikke bryder sig om at hævde sig selv på baggrund af kundskab og kultur. Norske topbureaukrater har nok en tendens til at nedtone deres privilegier i forhold til den øvrige befolkning, men man definerer sig gerne som de ”fremmeste” og ”mægtigste” i det interne bureaukratiske hierarki. I kapitel 11 fokuseres der på kultureliten, når Jørn Ljunggren spørger, om der overhovedet findes sådan en i Norge. Spørgsmålet besvares gennem interviews med 25 personer fra centrale positioner inden for det norske uddannelsessystem og kulturliv. Informanterne oplever både at der findes en kulturelite og at de selv udgør en del af denne. Interessant nok finder Ljunggrens informanter ikke de store problemer med at

italesætte kulturelle hierarkier, hvilket også gør det muligt at indkredse forskellige kriterier for at blive opfattet som en del af den kulturelle elite. I kapitel 12 fokuserer Magne Flemmen på den interne differentiering af politiske holdninger i middelklassen. Et centralt spørgsmål er, om denne differentiering kan relateres til sociale skillelinjer. Ved hjælp af korrespondanceanalyse og med udgangspunkt i et udsnit af middelklassen fra den norske valgundersøgelse fra 2009 konstrueres der, uafhængigt af hinanden, et rum for politisk stillingtagen og et rum for sociale positioner/sociale skel. Set i forhold til de mere traditionelle klasseanalyser som Flemmen skriver sig op imod (særligt John Goldthorpe), er det mest interessante fund formentlig den horisontale differentiering inden for middelklassen. Når det gælder fordelingspolitik, er fraktioner der overvejende har adgang til kulturel kapital systematisk mere socialistisk indstillede end deres modpart blandt de økonomiske fraktioner af samme klasse. Det samme gælder i øvrigt for deres tilbøjelighed til at stemme på venstreorienterede partier. På denne baggrund leveres et overbevisende argument imod den fremstilling af middelklassen (serviceklassen), som en relativt homogen og overvejende konservativt indstillet gruppe, som Flemmen identificerer hos Goldthorpe. Samtidig revses de Bourdieu-inspirerede perspektiver for kun i begrænset omfang at have leveret mere systematiske analyser af, hvordan sådanne differentieringsformer kan forstås inden for rammen af en nutidig politisk økonomi. I det afsluttende kapitel 13 fokuserer Vegard Jarness på betydningen af kulturel smag, forbrug og livsstil for de måder man i den øvre middelklasse afgrænser sig fra hinanden og fra den brede befolkning på. Omdrejningspunktet for analysen er således, hvordan vurderinger og klassificeringer af andres smag og livsstil kommer til udtryk i den øvre middelklasse og dermed også, hvordan disse udtryk kan virke som symbolske skillelinjer, der kan vanskeliggøre mobiliteten mellem forskellige grupper. Jarness bidrager med nogle væsentlige nuancer til debatten om de egalitært indstillede og usnobbete normænd. Han genfinder en vis tilbageholdenhed, når det gælder at tale nedsættende om andres smag, forbrug og livsstil, men også at denne tilbageholdenhed er mere udtalt, når der skal ”sparkes nedad” i samfundshierarkiet, end når der skal ”sparkes opad”. En anden væsentlig pointe hos Jarness, er, at selvom egalitære tendenser i det norske samfund kan medvirke til, at man i den øvre middelklasse nedtoner de symbolske grænsedragninger, så er det ikke ensbetydende med, at sådanne grænsedragninger ikke finder sted, eller at de ikke er virksomme.

Som en antologi betragtet er der tale om en række interessante og vel-skrevne bidrag, der holder et højt fagligt niveau. Kapitlerne er korte og over-

skuelige, og der gøres ganske meget ud af at indplacere hver af analyserne i de relevante diskussioner på området. Der gøres brug et varieret og til tider sofistikeret metodeapparat, og der gøres en usædvanlig stor indsats for at føre læseren ind i de anvendte metoder. På den indholdsmæssige side giver antologiens forskellige bidrag et nuanceret indblik i både rekrutteringen til forskellige typer eliter, selvforståelsen blandt forskellige elitemedlemmer og i de eksklusionsmekanismer som er i spil, når overklassen og eliterne på diskret vis skal skelne mellem deres egen slags og andre, vælge bosted eller vælge uddannelse til deres børn i et egalitært samfund som det norske. Der er ikke tale om en samlet systematisk afdækning af de norske eliters sammensætning, reproduktion, holdninger, selvopfattelse mv. Hertil er de enkelte bidrag ganske enkelt for forskellige i deres udsnit af de forskellige eliter og i det datamateriale, der trækkes på. Det vil i øvrigt ikke være et rimeligt krav at stille til en antologi. Man kan til gengæld savne et afsluttende kapitel, der samler op på trådene fra de enkelte bidrag og på et lidt mere generelt niveau diskuterer, hvad de forskellige analyser samlet kan lære os om de øverste lag af det norske samfund. vi får også meget lidt at vide om de bevægegrunde, der ligger bag udgivelsen og om de forskningsprojekter, de enkelte bidrag indgår i. Dette rykker dog ikke ved, at *Elite og klasse i et egalitært samfund* fremstår som en række særdeles interessante og gennearbejdede bidrag, der både lægger til vores viden om de øverste lag i det norske samfund, og som kan inspirere forskere og studerende, der selv arbejder med disse spørgsmål. Ikke mindst kan bogens konklusioner lede til eftertanke i et land, hvor man opfatter sig som mere lige end de fleste.

Referencer

- Olsen, L., Ploug, N., Andersen, L., Enevoldsen, S. S. & Andersen, J. G. (2014). *Klassekamp fra oven: den danske samfundsmodel under pres*. København: Gyldendal.
- Bernsen, M., Ellersgaard, C. & Larsen, A. G. (2015). *Magteliten – Hvordan 423 danskere styrer landet*. København: Politikens forlag.
- Bourdieu, P. (1984 [1979]). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. London: Routledge.
- Savage, M., Devine, F., Cunningham, M. T., Li, Y., Hjellbrekke J., Le Roux, B., Friedman, S. & Miles, A. (2013). A New Model of Social Class: Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology* 47(2), 219–50.